

Končno bi se v tem našlo tudi sredstvo za zboljšanje zdravstvenih razmer ljudi, ker že po današnjem stanju vrednosti in človeškega spoznanja zdravstvene razmere za použitek služočih živalskih vrst prav znatno uplivajo na človeško zdravje, ter se sme reči, da se bo ta upliv še vedno večji spoznal.

Z ozirom na prvo, kakor tudi na tretje tu omenjenih stališč, kateri stališči v prvi vrsti tičete delokroga ministerstva za notranje stvari, bavilo se je isto že nekaj časa sem s proučenjem vprašanja obligatornega zavarovanja živine.

Ne more se dvomiti, da je pred vsem tehnična stran vprašanja, namreč določitev načel, po katerih naj bi se ustanovilo obligatorno zavarovanje živine, sploh jako težavna. Na posebno velike težavnosti pa naleti pri nas to vprašanje tudi v državnopravnem oziru.

Iz jedne strani bi bilo gotovo najbolj želeli ter bi se z relativno najmanjšo obtežitvijo živinorejcev izvršiti dalo, če bi se ustanovil državni zavarovalen zakon za živino ter bi se v obeh državnih polovicah moglo postopati po enakomernih načelih. Toda ne gleda na to, da bi imel tak zakon, kateremu se vsekako ne more odrehati civilnopravnega pomena, v prvi vrsti deželno-kulturni pomen ter bi se moral torej prištevati v kompetenco deželnih zborov, mora se pač vpoštevati tudi to, da se je tudi že do sedaj kompetenca deželnih zborov v tem smeri opetovano pripoznala, ker so bili zakoni za zavarovanje živine skleneni v tirolski, moravski in dolnjeavstrijski deželi.

(Konec sledi).

Kmetijstvo.

Poraba krav za vprego.

Po nekaterih krajih imajo posebno pri manjših kmetijah navado krave vpregati in z njimi opravljati lažja dela. Ta navada je v kmetijskem oziru opravičena, ker mali posestnik s tem popolnoma porablja kravo. Krava mu daje mleka, vrhu tega pa mu dela na polju in tako koristi dvojno. Njegovemu sosеду se krava smili za vprego in si raje kupi kakega slabega vola, da mu nadomestuje kravo pri delu. Bolje je vsekakor, če navadi kmet eno ali dve kravi dela in z njima opravlja poljska dela do jeseni, kakor pa, da si kupi za veliko delo o žetvi itd. kakega vola ali konja. Razume se pa, da s kravami ne sme neprenehoma delati kakor z voli, ker so slabotnejše od volov ter ne morejo neprestano delati.

Pri nas na Slovenskem ni ravno splošna navada, da bi delali s kravami. Pa zakaj ne? Ker je slovenski kmet, če ima toliko posestva, da mu ni treba kupovati žita, preveč prevzetan in zasramuje revnejšega soseda, ki je primoran delati s kravami. Vsakdo spozna, da pri malih kmetijah konji niso na pravem mestu, a kmet mora imeti konja, dasi bi mu vol več koristil, kajti konj je kmetu bolj imeniten kakor vol. Jaz bi kmeta sodil tudi

po delavni živini. Bogat kmetovalec ima večkrat brez potrebe po dva ali več konj, ko naj bi jih imel le toliko, kolikor jih potrebuje za težka dela, katerih ne morejo opravljati voli. Srednje premožen kmet mora tudi imeti konja, in ko bi ga vprašal, zakaj redi namesto vola konja, ne bi vedal odgovoriti. Manjši kmet ima pa, ker mu ni mogoče rediti konja, vole za vprego, in le kočar je prisiljen s kravo opravljati poljska in vsa druga dela. Tukaj sem hotel le toliko povedati, da je poraba krav za vprego našim kmetom nečastna i sramotna in da krave vpregajo le tedaj, kadar sila kola lomi. Konje naj si le tedaj redimo, kadar imamo veliko opravil daleč od doma ter hočemo, da se hitro vrši to delo. V tem slučaju nam pa ni treba več konj, kakor jih ravno potrebujemo za to opravilo, kajti dokazano je, da nam konj, ako ne dela dosti, ne prinaša nič dobička. Kdor ima samo poljska opravila, ravnal bode bolje, ako si namesto konj redi vola, ker vol je za oranje sposobnejši kakor konj zraven tega pa manj stane zaradi cenejše in slabejše krme, torej mnogo več hasni.

Pridejo v letu časi, ko delavna živina nima nobene opravke, in vendar jo moramo krmiti v hlevih. Včasih je po več repov delavne živine brez dela; koliko stane to denarja, izračunil si je do sedaj le malokdo. Kmetije, ki nimajo celo leto dovolj opravke, ravnajo bolje, če imajo kolikor mogoče malo volov, konja pa nobenega; zraven naj rede po eno ali po več krav in naj vse zaporedoma rabijo za vprego. Marsikteri kmet bi dobro izhajal brez treh delavnih živalij, samo ob žetvi in ajdovi setvi je za dve preveč opravila, in za ta 2 si redi tretjega vola ali morebiti še celo konja. Krave bi mogle vsak drugi dan brez vse škode žito domov voziti, posebno pa vlačiti. Tako bi šlo delo prav hitro izpod rok, n kar bi kravam škodovalo delo, dobil bi kmet trikrat več pri delu.

Po velikih posestvih na Ogerskem vpregajo krave ob pomladanski setvi, ob žetvi in ob jesenski setvi dasi ne povsod, a vendar pri več grajščinah. Zakaj se sploh povsod to ne godi, je vzrok to, da se ogerska živina ne da rada vpregati ter mora po več ljudij pomagati, da jo vprežejo o jarem. Naša hribovska živina pa je tako krotka, da jo kmet sam lahko pripreže h kakemu volu.

Ako s kmetijskega stališča primerjamo vola in kravo s konjem, moramo prednost priznati prvima. Konj stane primerno več in se hitreje obrabi. Če si po nesreči prebije kolena ali se pokvari kako drugače, izgubi vso vrednost. Vol in krava se manj obrabita, in če sta mesnata, ju lahko vsak dan prodamo mesarju. Vzdrževanje konj stane veliko več kakor vzdrževanje goved; podkavanje, vprežna oprava, vse to pobere pri konjih veliko denarja, pri govedi pa skoro nič. Konjske krma je tudi mnogo dražja od goveje, ker dobiva konj več ali manj zrna, boljšega sena i. t. d. Konje naj redi samo oni, kdor mora blago naglo prevažati in daleč od svojega posestva, vsem drugim veliko boljše ugaja goved.

Zdaj pa primerjamo še vola s kravo. Krava je cenejša od vola, redimo jo najbolj in včasih samo zaradi mleka in gnoja; če nam pa tudi pri delu pomaga, daje nam toliko več dobička, kolikor prisluži z delom. Vole si ravnamo samo za delo, in kadar nam med letom zmanjka tega, ne delajo nam voli iz sena, ki jim ga pokladamo, drugega kakor gnoj, ki je potemtakem gotovo drag. Seveda se vol, kadar počiva v hlevu dalj časa pri polnih jaslih, nekoliko opita; toda meso, ktero je tako pridobil, je zopet drago in nam ne da posebne koristi, ker mu ga ne moremo odrezati in prodati, marveč se polagoma zopet poizgubi, kadar vol zopet začne delati. Vse drugače je to pri kravi. Kadar je ne rabimo za delo, nam daje iz použite piče toliko več mleka, po vrhu pa dobimo od nje gnoj, in množi se ji meso. Potem vidimo, da nam krava lahko veliko več koristi kakor vol.

Toda ta korist postane še večja, ako rabimo krave tudi za delo. Marsikdo utegne ugovarjati, da to ni res, ker daje delavna krava malo mleka. Gotovo se ob delu izgublja mleko, pa vender nikdar toliko, kolikor je vredno delo, katero opravlja krava.

Nekateri kmetovalci, ki imajo dosti senošetij, pa malo pašnikov, redijo krave do žetve v hlevu. To počivanje v zaprtem prostoru kravam in telicam (junicam) več škoduje, kakor bi jim, če bi jih rabili za lažja dela.

Telice, rejene v hlevu, ostanejo vedno šibkih kostij; splah se jim život ne razvija pravilno kakor na paši, kjer se zadosti izprehodijo. Tudi škoduje kravam, če vedno stoje v hlevu; posebno za breje krave je to prav slabo.

Vsakdo je že zapazil, da imajo take krave slabe, pokvarjene noge, ves život jim je mehkužen, in ravno taka so njih teleta. Telice, v hlevu krmljene, se hitro debelijo, goniti se pa nečejo in tudi nerade ostanejo breje. Vse drugače bi si krave in telice utrdile svoj život, ako bi ne stale vedno v hlevu pri polnih jaslih, ampak bi se dobro krmile in vsak drugi ali tretji dan nekoliko vpregale za lahka dela. Večinoma redijo tudi taki kmetovalci, ki pridelujejo dosti sena, v hlevu bike, ki skoraj celo leto ne pridejo na pašnik. Tak bik ne bo nikdar prida, ker je ves omehkužen; njegova teleta so tudi slabotna, in to ne škoduje samo kmetu, ki tako ravna, ampak celi srenji in splošni živinoreji. Mlad bik se mora sprehajati ali po pašnikih, ali pa tudi po njivah vprežen v prav lahko delo, kar mu prav nič ne škoduje, ampak bolj koristi, kakor če neprestano tiči v hlevu. Ktere krave se lahko brez skrbi vpregajo, presodil si bode vsak sam. Breje krave v 6. mesecu niso za vprego; rabijo se za to delo le krave, breje od prvega do 5. meseca. Kadar je krava storila, naj se 4 tedne ne vprega, in 3 mesece prej tudi ne. — Včasih pa pride največ dela, a kmetovalec nima dosti delavne živine; kako si bode sedaj pomagal? Vsak, kdor hoče krave rabiti za vprego, mora paziti na to, da se vse krave oteletijo v tistem času, kadar je najmanj dela, na primer pred veliko nočjo, marcija meseca. Vse to je kmetovalcu mogoče.

Kdor torej hoče krave rabiti za vprego, naj si redi toliko volov, za kolikor ima celo leto dosti opravila, da mu ne stoje po več tednov brez dela pri jaslih. S kravami naj dela le vsak drugi dan, in še takrat ne težkih, ampak le lahka opravila. Večji posestnik ali kmetovalec naj jih porablja le za pomladansko setev, potem ob žetvi, ajdovi in jesenski setvi; tako mu ne bode treba rediti mnogo drage delavne živine, ampak le toliko, kolikor je potrebuje, da jo vprega celo leto.

Poučni in zabavni del.

Ivan Durak.

(Povest, ruski spisal Lev. Tolstoj.)

IV.

Drugo noč je prišel hudobec, od Semjona-vojaka, da bi pomagal Ivana zapeljati, kakor sta se dogovorila. Prišel je na njivo in dolgo časa iskal svojega tovariša, toda bilo ga ni nikjer, našel je samo luknjo v zemlji. No, si misli, tovarišu se je morala nesreča pripetiti, treba je toraj, da prevzamem jaz njegovo mesto. Njiva je zorana, moral ga bom pri košnji ujeti.

Šel je hudobec na Ivanov travnik in napeljal na košenino vodo; trava je vsa pogreznila. Ko se je zdanilo, šel je Ivan iz konjaka, sklepal koso in se odpravil na travnik kositi. Tja prišedši, začne kositi; mahne prvič, drugič, kosa se je skrhala in ni hotela rezati — moral je je večkrat brusiti. Trudi se in trudi, pa le nič ne pomaga.

Nič ni, reče, domov pojdem in bom še enkrat sklepal in prinesel seboj kruha. Če se potem tudi cel teden trudim, ne grem prej domov, dokler ne pokosim.

Hudobec sliši to in se zamisli: trdovratnež je ta norec, reče, ne boš ga ujel. Moram misliti na druga sredstva.

Ko je Ivan sklepal koso, prišel je zopet na travnik in začel kositi. Hudobec se zarije v travo in začne loviti koso za topo stran in vtikati ost v zemljo. Dasi je bilo Ivanu hudo, vendar je pokosil travnik izvzemši majhen kos v močvirju.

Hudobec se zarije v blato in si misli: In če si prerežem nogi, pustil vendar ne bom, da bi pokosil.

Ivan je šel v močvirje, trava ni bila videti gosta, vendar le ni mogel s koso odrezati. Razsrdi se in začne z vso močjo mahati. Hudobec se začne bati, si ne upa čakati, ker je šlo delo slabo od rok, ter skoči v grm. Ivan mahne s koso, ki se mu zaplete v grm in odseka hudobcu polovico repa. Ko je pokosil, velel je sestri travo pograbit, sam pa je šel rž kositi.

Šel je po stranski poti, hudobec s prestriženim repom je bil že tam in pohodil rž. Ko je prišel Ivan na njivo, vzel je koso in začel kositi, pa delo mu ni šlo izpod rok. Napravi se domov, vzame srp in požanje nato vso rž. No sedaj pa pride oves na vrsto, reče Ivan. Ko sliši